

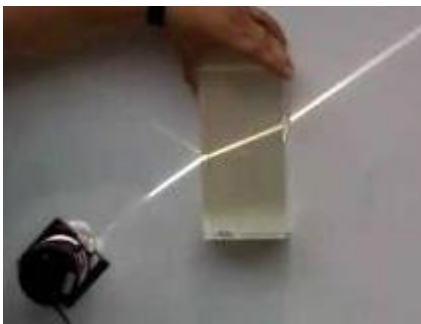
8. Công thức tính bản mặt song song

1. Định nghĩa

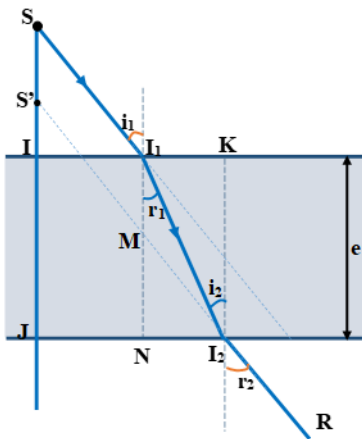
- Bản mặt song song là một môi trường trong suốt và đồng chất, được giới hạn bởi hai mặt phẳng song song.
- Tia sáng đi qua bản mặt song song bị khúc xạ hai lần tại hai mặt của bản, tia ló ra ở mặt thứ hai song song với tia tới.

Ví dụ: Một tấm thủy tinh phẳng có hai mặt song song nhau là một bản mặt song song.

Thí nghiệm chiếu ánh sáng đi qua bản thủy tinh:

- Cho một bản mặt song song có bề dày e và chiết suất tuyệt đối n đặt trong không khí. Hình vẽ biểu diễn đường truyền của tia sáng qua bản mặt song song:

+ Tia sáng SI chiếu vuông góc tới bản mặt song song tại I , tia khúc xạ tương ứng là IJ đi thẳng qua bản mặt song song.

+ Tia sáng SI_1 chiếu tới bản mặt song song tại I_1 , tia khúc xạ tương ứng là I_1I_2 , với góc tới i_1 và góc khúc xạ r_1 . Tia tới I_1I_2 có tia khúc xạ là tia I_2R , tương ứng là góc tới i_2 và r_2 .

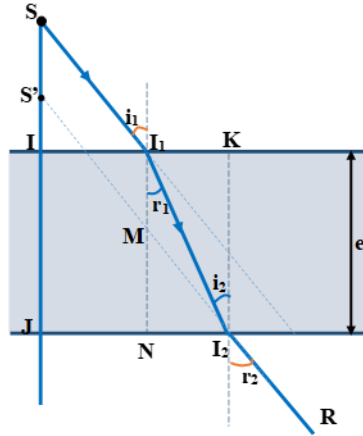
Ta có $i_1 = r_2$ và $r_1 = i_2$, nên dễ thấy tia ló I_2R song song với tia tới SI_1 .

+ S' là ảnh của S , là giao điểm của đường kéo dài tia ló I_2R và tia ló của tia SI .

+ Gọi d là độ dời ngang của tia sáng qua bản mặt song song, là khoảng cách giữa tia ló và tia tới.

+ Gọi SS' là độ dời ảnh

2. Công thức – đơn vị

Khoảng cách giữa tia sáng tới và tia ló gọi là độ dời ngang của tia sáng, được xác định bởi công thức :

$$d = e \cdot \frac{\sin(i - r)}{\cos r}$$

Trong đó:

+ d là khoảng cách tia tới và tia ló ứng với góc tới i .

+ i là góc tới của tia sáng đến mặt thứ nhất;

+ r là góc giữa tia ló ra khỏi mặt thứ 2 của bản mặt với pháp tuyến.

+ e là độ dày của bản.

Độ dời ảnh là SS' được xác định bởi công thức:

$$SS' = e \cdot \left(1 - \frac{\tan r}{\tan i} \right)$$

Trong đó:

+ i là góc tới của tia sáng đến mặt thứ nhất;

+ r là góc giữa tia ló ra khỏi mặt thứ 2 của bản mặt với pháp tuyến.

+ SS' là khoảng cách giữa ảnh và vật sáng.

+ e là độ dày của bản.

3. Mở rộng

Nếu góc tới i rất nhỏ thì độ dời ảnh được xác định bởi công thức:

$$SS' = e \cdot \left(1 - \frac{r}{i}\right) = e \cdot \left(1 - \frac{1}{n}\right)$$

4. Bài tập ví dụ

Bài 1 : Một bản mặt song song có bề dày 10 (cm), chiết suất $n = 1,5$ được đặt trong không khí. Chiếu tới bản một tia sáng SI có góc tới 45° . Khoảng cách giữa giá của tia tới và tia ló là bao nhiêu?

Bài giải:

Áp dụng công thức khúc xạ ánh sáng, ta có:

$$\sin i = n \cdot \sin r \Rightarrow \sin r = \frac{\sin i}{n} = \frac{\sin 45^\circ}{1,5} = 0,471$$

$$\Rightarrow r = 28^\circ$$

Khoảng cách giữa giá của tia tới và tia ló là

$$\delta = e \cdot \frac{\sin(i - r)}{\cos r} = 10 \cdot \frac{\sin(45^\circ - 28^\circ)}{\cos 28^\circ} = 3,28 \text{ cm}$$

Bài 2: Một bản hai mặt song song có bề dày 6 (cm), chiết suất $n = 1,5$ được đặt trong không khí. Điểm sáng S cách bản 20 (cm). Ảnh S' của S qua bản hai mặt song song cách S một khoảng bao nhiêu?

Bài giải:

Khi góc tới rất nhỏ, ta áp dụng công thức độ dời ảnh:

$$SS' = e \cdot \left(1 - \frac{r}{i}\right) = e \cdot \left(1 - \frac{1}{n}\right) = 6 \cdot \left(1 - \frac{1}{1,5}\right) = 2 \text{ (cm)}$$

Vậy ảnh của điểm sáng cách điểm sáng 2 cm.

Đáp án: 2 cm